

◆ معماری مصر باستان

طی ۱۰ هزار سال تمدن مصر باستان که در دره نیل واقع شده یکی از شاخص‌ترین تمدن‌های زمانه خود است. حتی امروزه آثار معماری مانند مجسمه ابوالهول و اهرام سه‌گانه جزو فهرست میراث فرهنگی یونسکو به‌شمار می‌آیند.

◆ معماری مصر باستان را منتقدان معماری به چندین روش دسته‌بندی کرده‌اند:

◆ دسته‌بندی برپایه مصالح

معماری مصر باستان را بر پایه مصالح مورد استفاده به دو دسته می‌توان تقسیم کرد.

۱. بناهایی که از خشت (آجر نپخته) در ساخت آنها استفاده شده‌است.

۲. بناهایی که از سنگ‌هایی نظیر بازالت، آهک، مرمر و گرانیت ساخته شده‌اند.

آثار معماری به جا مانده از تمدن مصر باستان با توجه به مصالحی که در ساخت آنها به کار رفته است به طور کلی به دو دسته تقسیم می‌شوند. دسته نخست بناهایی هستند که مصالح به کار رفته در آنها آجر نپخته بوده است. از این نوع آجر در ساخت خانه‌های مصری در طول تمدن‌های فراعنه، یونانی، قبطی و اسلامی استفاده می‌شده است و امروزه در ساخت خانه‌های روستایی کاربرد دارد. نوع دوم معماری سنگی است.

مصریها قومی ابدیت‌گرا بودند. در مصر هر معماری که مربوط به آن دنیا باشد سنگی است و هر معماری که مربوط به این دوران باشد خشتی و فانی است.

گذشته از معماری که در خدمت مذهب و مراسم تدفین بود نوع دیگری از معماری با نام معماری نظامی نیز در مصر رواج داشت که معرف آن قلعه‌ها و برج‌هایی بودند که در آن زمان ساخته شده‌اند این نوع معماری در دوران حکومت آل ایوب به اوج خود رسید که نمونه‌های بارز این سبک معماری قلعه صلاح‌الدین و دژ المظفر است.

شکی نیست که قاهره بعد از اسلام تا پایان دوران عثمانی کماکان شاهکار معماری جهان محسوب می‌شد که دیوارهایی دور تا دور آن را محصور کرده بود. دروازه‌های باشکوهی برای تردد به این شهر در بین این دیوارها ساخته شده بود ولی تنها دروازه‌های باب‌النصر، باب‌الفتح و باب‌الزویلا باقی‌مانده است.

در دوره بعد از این ساخت کلاً عوض شد و ساخت معبد و مقبره سنگی و صخره‌ای صورت گرفت یعنی صخره را سوراخ کرده و داخل آن مقبره می‌ساختند. مشهورترین آنها مقبره خنوم حوتپ در ۲۱۸۰ق. م و مقبره آمنحت در بنی حسن می‌باشد؛

مقبره سنگی خنوم حوتپ

معابد در مصر دو دسته‌اند: یکی معابد برای عبادت خدایان مثل معبد هوروس در ادفو و دیگری معابد برای مردگان مثل معبد ملکه حتشپسوت در دیرالبحری و معبد تخته سنگی غول آسای رامسس دوم در ابو سمبل

برای مثال معبد حتشپسوت: این مجموعه در دامنه کوه جاسازی شده و ترکیب هیجان انگیزی را با معماری و طبیعت بوجود آورده است. سطوح تراس‌ها با راهروهای ستون دار جانبی بوسیله معبدی شیب دار به یکدیگر متصل می‌شوند در وسط تراس بالایی هرم کوچک "سنگی به عنوان نشانی از مقبره قرار دارد. محل دفن فرعون در خارج از مجموعه در دل کوه جای داده شده بود. این معبد ترکیبی از عظمت اهرام دوره پیشین و تالارهای ستون دار چند طبقه است.

معبد حتشپسوت معماری بناها و کاخهای پادشاهی کهن مصر باستان: در حدود ۳۰۰۰ قبل از میلاد مسیح مصر سفلی و مصر علیا توسط فرعون بنام تامر با هم متحد شد و اولین سلسله با یک سیاست واحد" ترکیبی از دو فرهنگ را به مورد اجرا در آورد پس از گذشت این دوره به تدریج معماری مصطبه آغاز شد.

◆ مقابر مصطبه‌ای:

اولین مقبره‌هایی که در مصر ساخته شد مصطبه نام داشت که مقبره‌های انفرادی بودند و از سنگ ساخته شده و ارتفاع آنها از سطح زمین حدود ۵/۲ متر بوده است.

این مقبره‌ها که معمولاً به شکل سکویی بلند و مستطیل شکل با دیوارهای پر شیب و قطور و با مفرغ سنگ یا آجر هستند محوطه‌ای برای دفن بودند که محوطه اصلی تدفین در زیر زمین و عمق زیاد قرار داشت و بوسیله هواکش به سکویی بلند متصل می‌شد و در ضمن بسیار محکم نیز بودند. در سراب یا همان محوطه تدفین مقبره مصطبه‌ای هیچگونه ارتباطی با محیط خارج وجود نداشت. نقاشی و مجسمه در گذشته و نیز اشیاء نفیس و ظروفی که برای مرده لازم بود در آنجا می‌گذاشتند. ارتباط مقبره با خارج از دری بود و به فضای کوچکی منتهی می‌شد که اقوام نزدیک هدایای خود را آنجا می‌گذاشتند. سوراخی که از بالای جسد" متوفی را از آن وارد می‌کردند در برخی موارد از بام تا محل استقرار جسد بیش از ۳۰ متر عمق داشت و پس از اینکه جسد را داخل قرار می‌دادند این سوراخ را کاملاً

مسدود می‌کردند و دهانه آن را به دقت مانند سایر نقاط سقف می‌پوشانند. به طوریکه دیگر این مسیر کشف نگردد.

◆ دسته‌بندی بر پایه دوره تاریخی

صاحب نظران هنر و معماری مصر را به ۳ دوره تاریخی تقسیم نموده‌اند:

◆ دوره پادشاهی کهن

در حدود ۳۰۰۰ قبل از میلاد مسیح مصر سفلی و مصر علیا توسط فرعون بنام «نارمر» با هم متحد شدند و اولین سلسله با یک سیاست واحد ترکیبی از دو فرهنگ را به مورد اجرا در آورد پس از گذشت این دوره که به تدریج معماری مصطبه آغاز می‌شود. این دوره از سال ۳۲۰۰ تا ۲۰۴۰ قبل از میلاد به طول کشید هرم خوفو که بزرگترین هرم از اهرام ثلاثه است مربوط به این دوره بوده که دارای ۱۴۶ متر ارتفاع بوده که امروزه ۱۳۷ متر از آن باقی مانده است و دارای قاعده‌ای مربع شکل به ضلع ۲۴۳ متر (سطحی معادل ۵ هکتار) می‌باشد. این هرم از سنگ‌های ۲ تنی ساخته شده است و ساخت آن ۲۰ سال به طول انجامید. این هرم علاوه بر مقبره سمبل خدای رع هم بوده که نماد قدرت شاهان مصر است.

◆ دوره پادشاهی میانه

این دوره از سال ۲۰۴۰ تا ۱۶۵۰ قبل از میلاد به طول کشید از مشخصات بارز این دوره ۱. از بین رفتن اهرام، که خود نشان دهنده کاهش مرکزیت حکومت و آیین رع می‌باشد.
۲. معماری معابد رونق گرفت و بزرگترین معابد در این دوره بنا گردید.

◆ خصوصیات معابد این دوره

۱. سردر و حیاط همیشه مزین به نقاشی‌های است که فرعون را در حال غلبه بر دشمنان نشان می‌دهد و تزئینات سقف که بر خطوط افقی تأکید دارد. نقش سرستون‌ها از گیاهان اطراف نیل اقتباس شده و گاهی ستونها به شکل مجسمه انسان بکار رفته‌اند.
۲. در مجسمه‌سازی این دوره جلوه‌هایی از واقع‌گرایی را می‌توان دید.
۳. نقاشی تغذیه غزالان متعلق به این دوره است که در مقبره حنوم هوتپ یافت شده است.

♦ دوره پادشاهی جدید

این دوره از سال ۱۵۵۰ تا ۱۰۷۰ قبل از میلاد به طول کشید از بناهای عظیم این دوره، معبد سنگی رامسس دوم (آخرین فرعون بزرگ مصر) است که دارای چهار پیکره عظیم نشسته در نمای ورودی خود است. راهروی ورودی این معبد در هر دو سو ستونهایی به صورت پیکره ایستاده رامسس دوم قرار داشت که بعدها الگویی برای ستونهای یونانی می‌شود.

♦ خصوصیات این دوره

در این دوره به دلیل تعداد زیاد پیکره‌ها به ظرافت کاری کمتر توجه شده‌است.

♦ ایده‌ها و مفاهیم

دیودور سیسیلی مورخ بزرگ جهان باستان بر این باور بوده‌است که: مصریان خانه‌های خود را مکانی ناپایدار، ولی آرامگاه ابدی خویش را مسکن جاودانی خود به شمار آورده‌اند. مصریان نه تنها بناهای قبرهایشان را با حوصله و سرمایه‌گذاری در دست گرفته و به پایان می‌رسانده‌اند. بلکه فضای پیرامونی آن را نیز هرچه زیباتر و سرسبزتر و باشکوه‌تر به جای می‌گذاشته‌اند.

فراعنه، کاهنان و روحانیان عالیمقام، اشراف و نجبا و صاحبمنصبان لشکری و کشوری و مدیران امور دیوانی و یا هر کس دیگر که دارای تمکن مالی بود، پیش از آنکه مرگ او فرا رسد، خانه آخرت خود را ساخته و می‌آراست. پس از مرگ هر مصری می‌توانسته‌اند از قبر وی دریابند که وی متعلق به کدام طبقه جامعه بوده‌است. به سخن دیگر خانه آخرت او معرف خانه دنیای زندگان وی بوده‌است و نشان می‌داد که وی در زندگی چگونه و در چه شرایطی به سر می‌برده‌است.

به نظر مصریان باستان آنها هر چقدر مقام مردگان بالاتر بود، مقبره بزرگتری برای او ساخته می‌شد.

♦ مومیایی‌ها

مصری‌ها زندگی کوتاه این جهان را فانی و مرگ را آغاز یک حیات نوین و جاویدان در دنیای دیگر می‌شناختند. به همین دلیل منازل خود را با مصالحی مانند خشت و گل و مقابر را از مصالح با دوامی مانند سنگ می‌ساختند. بر اساس اعتقاد و تفکر آنان هر انسان علاوه بر جسم دارای یک روح بنام «بع» و یک پیکر شبه گونه بنام «کا» است. «بع» پس از مرگ در زمین مانده و هر شب به جسد باز می‌گردد ولی «کا» می‌تواند مابین این دو جهان در حرکت باشد. به اعتقاد اینان، شرط جاودانه بودن

زندگانی آن بوده که بع و کا هر دو بتوانند جسد خود را شناخته و به آن بازگردند. به همین علت برای از بین نرفتن اجساد مردگان آنان را مومیایی کرده و کلیه اشیاء و متعلقات آنان را در کنارشان قرار می‌دادند. هم چنین برای محافظت از جسد، مقابر را محکم و غیرقابل نفوذ می‌ساختند تا «کا» بتواند در آنجا سکونت کند و از بلاهای طبیعی و سرقت اموال در امان باشد. درهای کاذب در کنار مقابر به منظور ورود و خروج «بع» و «کا» ساخته شده بود تا آنها بتوانند تردد کنند.

◇ زندگی پس از مرگ

مصریان قدیم اعتقاد داشتند که فراغه پس از مرگ به خدایی می‌رسند و بنابراین مقابرشان می‌بایست بسیار عظیم و غیرقابل نفوذ ساخته می‌شد. چهار مثلث جانبی هرم در اهرام مصر به گونه‌ای طراحی شده‌اند که پرتوهای خورشید بر جسد فرعون تابیده شود و رابطه جاودانی او را با خدای آفتاب که «رع» نام دارد، حفظ کند. در کنار این اهرام مقابر کوچکتر مکعب شکلی بنام مصطبه به تعداد زیادی ساخته شده‌است. فراغه مراسم خاکسپاری خود را به شکل یک سنت ملی درآورده بودند به طوری که مذهب، هنر و تفکر مصریان آن زمان به شدت به سمت پرستش آنان سوق یافته بود.

◇ اهرام

از سال ۲۳۰۰ تا ۲۷۰۰ قبل از میلاد، ۸۰ هرم در مصر ساخته شد. اولین هرم بزرگ را دومین پادشاه از دودمان سوم فراغه بنام جوزر بر پا کرد و این سنت تا سلسله هجدهم ادامه یافت. بعد از آن تا بیست و پنجمین فرعون دیگر هر می ساخته نشد.

◇ عملیات ساخت بناها

کارگران تا اتمام شدن کار ساخت بنا مجبور بودند در مجاورت معدن سنگی که بنای مورد نظر باید با آن شکل می‌گرفت، زندگی کنند از نکات جالب توجه‌ای که در ساخت بناهای شگفت‌آور مصر شایان ذکر است ساده بودن ابزار کارگران آن دوران در مقابل خلق این بناهای شگفت‌آور است.

◇ طراحی معماری

در دوران فراغه وجود یک طرح معماری پیش از اقدام به ساخت یک بنا ضروری محسوب می‌شد. نمونه‌هایی از این طرح‌ها را می‌توان روی کوزه‌ها و سنگ‌ها دید. در واقع در مصر باستان صنعت‌گرانی که مهارت‌های خاصی در ساخت بنا و ارایه طرح آن داشتند در قالب یک متخصص تجربیات خود را نسل به نسل منتقل کردند.

◆ معماری مصر

از کناره رود نیل تا سودان امروزی راسرزمین مصر می‌نامند. در مسیر این رود آبشارهایی قرار دارد که رود نیل پس از گذشتن از این آبشارها نزدیک به ۷۰۰ کیلومتر راه همواری را به سوی دره‌ای عمیق می‌پیماید. اطراف این دره را پرت گاه‌هایی بلند سنگی فرا گرفته‌اند، پهنای دره ۲ تا ۱۵ کیلومتر است، رود نیل قبل از اینکه به دریای مدیترانه بریزد، از دشت همواری می‌گذرد، در این دشت، رود خانه به شاخه‌های زیادی تقسیم می‌شود و تشکیل دلتا می‌دهد (استاد لمن)

مصری‌ها در نزدیک به ۴۰۰۰ سال پیش از میلاد کار با مس را آموخته بودند. با ساخت ابزار مسی، دوره سنگ به پایان رسید. ساخت ابزار مسی به وسیله کندن اشکال مورد نظر در روی زمین انجام می‌گرفت، که گودال‌های ایجاد شده به وسیله مس مذاب پر، و پس از سرد شدن مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ساکنین مصر در دو منطقه شمالی و جنوبی با دو فرهنگ و رسوم کاملاً متفاوت از یکدیگر می‌زیستند. در مصر سفلی، شغل مردم گله داری و مسکن آنها به صورت چادرنشینی بوده، ولی در مصر علیا، مردم به کشاورزی اشتغال داشتند، و محل سکونت آنها ثابت بوده و همچون سومری‌ها از نی به عنوان مصالح ساختمانی برای ساختن خانه‌ها استفاده می‌کردند. یکی از اختلافات فرهنگی دو قوم، مراسم مذهبی دفن کردن مرده‌ها بود. در مصر سفلی، مرده‌ها را در قبر و در خارج از محل سکونتشان به خاک می‌سپردند. در صورتی که مصر علیا، مرده‌ها را در محل سکونت خودشان، یعنی با کشیدن دیوار و بستن راه آن قسمت از خانه، دفن می‌کردند (ملک شهیر زادی)

((هرودت)) مورخ مشهور یونان درباره مصری‌ها می‌گوید: (مصری‌ها بیشتر از هر قوم دیگری به حد افراط مذهبی اند). آن‌ها سکونت گاه‌های خود را، از مصالح کم دوام می‌ساختند، ولی در ساختن معابد و آرا مگاه‌های پادشاهان، از سنگ‌های سخت استفاده می‌کردند. به طور کلی توجه مصری‌ها به زندگی در این جهان، برای ادامه زندگی و دست یابی به سعادت در مرحله دوم زندگی، یعنی زندگی پس از مرگ بوده است و هنر ایشان نیز، بر اساس این نحوه نگرش آنها به زندگی پایه ریزی شده بود. (گار دندر)

اوضاع طبیعی مصر و زندگی مصریان؛ در مذهب آنها منعکس شده بود. در دوره‌ای که مصری‌ها به صورت نظام اجتماعی و جماعتی نخستین زندگی می‌کردند، خدایان خود را به صورت جانوران و پرندگان می‌پنداشتند. آنها خدایان خود را به شکل انسان اما با سری از حیوانات و پرندگان می‌ساختند. با پیشرفت کشاورزی در بین مصری‌ها، آنها به پرستش ((خورشید)) پرداختند، زیرا که آن را سرچشمه گرما، رشد و حیات می‌دانستند. خدای آفتاب ((رع)) نامیده می‌شد (جنسن). خورشید پادشاه خدایان بود. همچنین علت طغیان رود نیل را نیز به خدای نیل نسبت می‌دادند که از قسمت بالا و

سرچشمه این رودخانه با کوزه آب می‌ریخت. به همین دلیل آنها همیشه دعا می‌کردند، که خدای نیل به مزارعشان بیاید و هنگامی که نیل طغیان کرد، مردم مصر جشن می‌گرفتند و خدای نیل را سپاس می‌گفتند (ویل دورانت)

◆ معماری پادشاهی کهن

در حدود سه هزار سال قبل از میلاد مسیح مصر سفلی و مصر علیا توسط فرعون‌ی به نام ((نارمر)) با هم متحد شدند؛ و اولین سلسله با یک سیاست واحد، ترکیبی از دو فرهنگ را به مورد اجرا درآورد، پس از گذشت این دوره است که بتدریج معماری مقبره‌ای یا ((مصطبه)) آغاز می‌گردد.

◆ مقابر مصطبه‌ای

این مقبره‌ها که مصطبه خوانده می‌شوند. معمولاً به شکل سکویی بلند و مسطیل شکل با دیواره‌هایی پرشیب و مفروش از سنگ یا آجر بر روی محوطه تدفین ساخته می‌شده‌اند. محوطه تدفین در عمق زیادی در زیر زمین قرار داشت و به وسیله هواکش به سکوی بلندی متصل می‌شده است شکل مصطبه احتمالاً از تپه‌های خاکی یا سنگی که مقبره‌های پیشین را می‌پوشانید، الهام گرفته شده است. این درحالی است که، در بین‌النهرین تقریباً نوعی بی تفاوتی نسبت به آیین مردگان و حفظ مقبره‌ها وجود داشته. در صورتی که در مصر اینگونه مسائل را در درجه اول اهمیت قرار می‌دادند (گاردنر) در سرداب (محوطه تدفین) مقبره مصطبه‌ای هیچ گونه ارتباطی با محیط خارج وجود نداشت، نقاشی و یا مجسمه متوفی و نیز اشیاء نفیس و ظروفی که برای ((کا)) ضروری بود، قرار داده می‌شد (جنسن). ارتباط مصطبه با محیط خارجی از طریق دری بوده که به فضای کوچکی منتهی می‌شد و اقوام و نزدیکان متوفی هدایای خود را برای وی در آنجا می‌گذارند. سوراخی که از بالای جسد متوفی را از آن وارد می‌کردند، در برخی موارد از بام تا محل استقرار جسد، بیش از ۳۰/۵ متر به طرف پایین عمق داشت. پس از اینکه جسد را داخل مقبره قرار می‌دادند، این سوراخ را کاملاً مسدود می‌کردند و دهانه آن را به دقت مانند سایر نقاط سقف می‌پوشاندند، به طوری که دیگر این مسر کشف نگردد و هر کسی به آن دسترسی نیابد.

این آثار نه تنها اولین شکل مقابر ساخته شده در مصر بودند، بلکه ساخت آنها در زمانی که اهرام نیز به وجود آمد، ادامه یافت و به عنوان مقابر اشراف و نزدیکان فرعون، در کنار اهرام بنا گردید و طول آنها از ۴/۵ تا ۵۲ متر و ارتفاعشان از ۳ تا ۹۶ متر متغیر بوده است. علت عمود نبودن دیوار این مقابر و تمایل آنها به داخل ظاهراً باید در استحکام بیشتر این نوع ((دیوارها)) نسبت به دیوارهای عمودی بوده باشد (وحدتی اصل)

◆ هرم پله‌ای زوسر (جوسر)

در دوره سلسله سوم در حدود (سال ۲۷۵۰ ق. م) مقابر مصری شکل هرم‌هایی پله دار به خود گرفت. مشهورترین این مقابر (احتمالاً اولین آنها مقبره پادشاه زوسر است که روی همان تپه مستطیل شکل اجدادی و در شهر سفاره یا گورستان باستانی ممفیس برپا شده است. این هرم نخستین مقبره عظیم پادشاهی بود. شکل هرم مزبور ظاهراً چیزی حد واسط بین مصطبه و هرم‌های حقیقی بعدی در جیزه است. در واقع متشکل از چندین مصطبه است که به تدریج کوچک شده و در پایان کار ساختمانی، مشابه زیگورات‌های بزرگ بین‌النهرین شده است. اما هرم زوسر بر خلاف زیگورات‌ها یک مقبره است، نه یک معبد. ارتفاعش از بنای مردگانی که پیرامونش قرار دارند، بلندتر است.

مقبره زوسر کارکردی دوگانه داشت: ۱- حفاظت از پادشاه مومیایی و اشیاء دفن شده است. ۲- مجسم ساختن قدرت مطلق و خداگونه وی به کمک حجم و صلابت خویش. این ساختمان را با معبد هایش یک زیارتگاه درمانی می‌پندارند. مجموعه مهتابی‌های محصور و حیاط بزرگش، اثر (ایم‌حوتب) یعنی نخستین هنرمندی بود که نامش در تاریخ مدون آمده است. او که وزیر اعظم پادشاه زوسر بود، مردی با نیروی افسانه‌ای بود که در جهان باستان نه فقط به عنوان انسانی فرزانه، جادوگری حکیم، کاهن و کاتب گونه‌ای نابغه و کار دان که بعدها به عنوان خدا پرستیده شد، نیز ستوده می‌شد.

◆ شهر تاریخی ممفیس در مصر

البته اعتقاد مصریان با خداسازی فراعنه و خدایان عجیب نیمه حیوان، نیمه انسان شکل گرفت. اعتقاد به زندگی و جاودانگی پس از مرگ، به شرط سالم ماندن اجسادشان، مهم ترین مورد در باور هایشان بود. فناپذیر بودن مختص طبقات سلطنتی و اشراف و بزرگان بود و برای خدمت گذاران، تنها امید بندگی برای سرورانشان در جهان ماوراءستارگان وجود داشت. به باور مصریان آن دوره، در روز رستاخیز، روح انسان مرده مجدداً وارد کالبدش خواهد شد. بنابراین جسد وی بایستی دست نخورده و سالم باشد. در زمان های قبل، شن های داغ بیابان در نگهداری اجساد کمک مؤثری می کردند و این عقیده را القا می کردند. در دوره پیش از تاریخ، ترتیب به خاک سپردن اموات طوری بود که بر اثر مجاورت با شن های صحرا رطوبت بدن انسان جذب می شد و به این ترتیب بدن محفوظ می ماند.

این اعتقاد به مدت سه هزار سال پابرجا ماند و بعد از آن بود که مومیایی کردن نوعی تخصص با ارزش در میان تمدن های اولیه ه شمار می رفت. بر اساس تفکر خاص مصری، لاشه مومیایی شده باید در مقبره ای نفوذناپذیر محافظت گردد و این کار بسیار مشکل بود. به هر حال تسخیرناپذیری مقبره ها تبدیل به پایه و اساس معماری مصریان گردید. این تسخیرناپذیری باید در بیش از یک بعد در نظر گرفته می شد. یعنی حفظ امنیت جسد به همراه دارایی ها، همسران، اثاث، غذا و جواهرات فرد مرده. آثار هنری امروزه که کوزه های جهان را انباشته است، بیش تر در گورها منتظر زندگی مجدد پس از روز رستاخیز بوده اند.

این گورها نه فقط مقبره ای نفوذ ناپذیر، بلکه خزانه، معبد و اثری هنری به شمار می روند. مقبره های مصریان نه فقط نفوذناپذیر بودند، بلکه بسیار بادوام و محکم نیز به نظر می رسند. مقابر به طور عمده نزدیک منطقه ممفیس (Memphis) ساخته می شدند. در سمت جنوب قاهره پایتخت پادشاهی قدیم نوم (Nome) قرار داشت. این گورهای مصطبه ای شکل کوچک با پله های اطرافشان و یک بام مسطح، در اصل اولین معماری ساخته شده ی مصریان به شمار می آیند. نام مصطبه از عربی می آید و به معنی نوعی نیمکت است که آن را در خارج خانه پشت در می گذاشتند. مصطبه ها تقریباً توپر بودند اما در بعضی مواقع در قلب این توده ی گلی، آجری یا سنگی، ردیفی از اتاق ها قرار داشتند، همچون اتاق تدفین، شامل تابوت سنگی منقوش مرده، با تمام متعلقاتش. ظاهراً در محل دفن یک فرورفتگی، مانند نوعی در یکپارچه کاذب وجود داشت که از طریق آن روح (Ka) می توانست به جسد بازگردد. این فرورفتگی همچنین به عنوان نمازخانه ای کوچک به کار برده می شد، و حکم جایی را داشت که قربانیان را در آنجا به خدایان تقدیم می کردند و راهب می توانست برای آرامش روح مرده دعا بخواند

◆ اهرام ثلاثه

در مصر سه هرم از فراغنه سلسله چهارم؛ به نام های خوفو (خنوپس)-خفرع (خفرن) و ((منکوريج)) (مرکینوس) وجود دارد. این هرم ها که در حدود ۲۷۰۰ ق. م ساخته شده اند، در جیزه قرار دارند و در سرزمین مصر مظهر پایداری ابدی، علم، پنهانی، رمز و فنون، حکمت ازلی، جادوگری بوده اند. اهرام جیزه نقطه اوجی در تکامل آن شیوه معماری به شمار می رود، که با ساختن مصطبه آغاز گردید. ساختمان این اهرام زائیده ضرورتی خاص نبود. پادشاهان می توانستند مصطبه ها را تا بی نهایت روی هم و مقبره هایشان را سنگین تر کنند. گویا زمانی که پادشاهان سلسله سوم اقامتگاه دائمی خویش را به ((ممفیس)) انتقال داده اند، تحت تاثیر هلیوپولیس که در مجاورتشان بود قرار گرفتند. این شهر مرکز کیش نیرومند ((رع)) خدای آفتاب بود که تصویرش به صورت یک سنگ هر می شکل به نام ((بن بن)) ساخته شده بود. در دوران سلسله چهارم، فراغنه مصر خود را فرزندان ((رع)) نامیدند و به همین جهت، از آن پس کوشیدند او را بر روی زمین مجسم کنند؛ بنابراین فراغنه دیگر فاصله ای با انتقال اعتقاد به وجود روح و جسم خداگونه خودشان به همان طریق مشابه، به درون مقبره های هر می شکل نداشتند.

به طور کلی معماری مصری در آغاز با ساختن نهایی از خشت و چوب و نی و پاره های مصالح سبک دیگر برپا گردید. ایموحتب، ساختمانهای با سنگ های تراشیده شده را مرسوم کرد. در عین حال انواع قالبهای معماری هنوز انعکاسی بود از شکل ها و ابتکاراتی که در شیوه بنایی با مصالح سبک و کم دوام بکار می رفت، همین است که در معماری وی پیل پاهایی به انواع مختلف همیشه در درون جرز کار گذاشته شده است، نه به صورت مستقل و قائم به خود و همه یادگار نیست از دسته های نی یا تیرهای چوبی که میان دیوارهای خشتی نصب می شود، تا استحکام آنها را افزایش دهد. اما همین موقعیت که این عناصر ساختمانی دیگر خاصیت وجودی یا کاربرد خود را از دست داده بودند، موجب آن شد که ایموحتب و معماران پیرو او ستون ها را به نوعی تازه تبدیل نمایند و آنها را در راه هدف نوین به کار برند، پذیرش این حقیقت که قالب ها یا به صورت های معماری می تواند حالت و اندیشه ای را به بیان آورد، در وهله اول دشوار می نماید و عموماً چنین می پنداریم که اگر این قالبها از نظر ساختمانی

خاصیتی معین در طبقه‌ای قطعی نداشته باشند. دیگر چیزی جز تزیین سطحی نخواهد بود (ویل دورانت)

یونانی‌ها از ستون‌های مصر اقتباس نموده و سپس آن را تکمیل بخشیدند. شبیه ستون‌های پایپروس که معروف مصر سفلی است. در بنای کاخ شمالی مزار پادشاه زوسر به کار گرفته شده است. مصری‌ها از پیش از سلسله‌ها روش طاق زنی را می‌دانستند و در حدود ۳۰۰۰ سال ق. م به ندرت از طاق زنی استفاده کرده‌اند. در نهایت باید گفت معماری مصری معماری جرمی است و توجه‌شان به فرم و جرم بوده تا فضا سازی و همچنین معماران مصر از شیوه ستون‌های افقی و عمودی نهایت استفاده را برده‌اند. از بناهای باشکوه مصری باید به معابد سر در هم اشاره نمود، این بناها دارای سردرهای عظیم و جسامتی بودند که بر روی آن نقوش کنده کاری شده و برجسته تعبیه شده است. بر روی سردر این معابد جایی برای نصب پرچم‌های بزرگ قرار داشت. سر درهای این معابد به حدی بزرگ و عظیم بود که تمام ساختمان معبد تحت تأثیر این وضعیت قرار می‌گرفت. یکی از نمونه‌های بارز این نوع بناها معبد خنوس در کرنک و نمونه‌های دیگر است

گردآورنده: کتاب خانه تخصصی ماتیکان

منبع اطلاعات: دانشنامه آزاد، ویکی پدیا